



Morse-féle gépek terme a Budapesti Központi Táviró Hivatalban (Vasárnapi Újság 1897. január 24.)



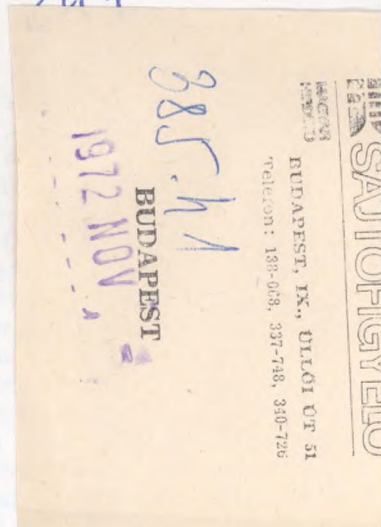
Hughes-féle gépek terme a Budapesti Központi Táviró Hivatalban

A távirgánytól a selex-ig

A Posta Központi Táviró Hivatal telex-csarnoka (Csigó László felvétele)



744



A Világ című lap 1924. november 9-i számában megjelent Móra Ferencnek egy érdekes írása, „A gellérthegi távirgány” címmel. Ebben Móra leírja, hogy egy fiatalember, akit Andreán Károlynak hívtak, a Gellérthegy és a Vérmező között kipróbált egy optikai telegráfot, mely lécek rángatásával működött és tökéletesebb formája volt a francia Chappe-féle találmánynak. Mindez még József nádor idejében történt volna.

Kár, hogy az egésznek tudományos alapja nincs, mert akkor bővült volna egy névvel a magyar feltalálók sora. E találmányról azonban semmiféle leírás nem lehetséges.

Az első hazai táviróvonal

Az első magyarországi táviróvonal Marchegg és Pozsony között épült ki s 1847. december 26-án nyílt meg. Szolgálatát osztrák alkalmazottak látták el. A világosi fegyverletétel után Bruck kereskedelmi miniszter elrendelte Pest és Zágráb felé a táviróvonalak kiépítését. A pozsony-pesti vonalat 1850. október 1-én nyitották meg.

A pesti állomást biztonsági szempontból a Károly-kaszárnyában (mai Központi Városháza) helyezték el, ahol két szoba állt rendelkezésre. A budai oldalon, a Várban 1853. október 21-én nyílt meg az első állomás; ez Albrecht főherceg, Magyarország akkori kormányzójának levelezését bonyolította le Bécs felé.

Ugyancsak ebben az évben épült ki a pest-szolnoki és a cegléd-temesvári táviróvonal, majd a következő években Tömös, Lugos, Orsova, Fiume, Debrecen, Kassa, Nagyvárád és Arad városokat is becsatolták a hálózatba. Ezen a hálózaton 1855-ben már 59 000 állami sürgönyt és 145 000 magánsürgönyt továbbítottak.

17

(Ekkorra Bruck a táviróintézményt a magánhasználat számára is hozzáférhetővé tette.) 1874-ben már 880 táviróállomás működött.

A pesti távirót 1854-ben főállomássá nyilvánították; ekkor a Károly-kaszárnyából a Régiposta utcába, majd a volt Hatvani utcai Grassalkovich-házba költöztették. Innen, a forgalom rohamos növekedése és új vonalak bekapcsolása miatt, 1860-ban a pesti Duna-parton levő Lloyd palota első emeletére, a dunai oldalra helyezték át. Itt 28 Morse készülék működött. 1873-ban, amikor az új főposta épülete elkészült — a mai Petőfi Sándor, Párizsi és Városház utcák által határolt palota —, ennek harmadik emeletén kapott végleges otthont a táviróhivatal, s jelenleg is itt működik.

1867-ig a táviró és a posta szervezete egyaránt osztrák volt. Osztrák hivatalnokok látták el a szolgálatot, bécsi központi irányítás mellett. A változást a kiegyezés hozta meg. Ettől kezdődően a munka gyorsabbá tétele miatt, Hughes-féle betűnyomó távirógépeket is beállítottak a forgalomba. (1867. novemberben Hughes is járt itt, az egyik szolgálatot felmondott gépének megvizsgálására.)

A Morse- és a Hughes-féle gépek sikere

1907-ben átépítésen esett keresztül a központi táviróhivatal. A Vasárnapi Újság az év november 10-i számában a következőket olvashatjuk:

„E napokban adták át a forgalomnak az új táviró géptermet, mely a főposta épület harmadik emeletének párisi- és koronaherczeg-utcai oldalát foglalja el... A táviratok felvételére és továbbítására 80 db Hughes (betűnyomó) gép és 120 Morse készülék szolgál... A Hughes gépek a legújabb rendszerűek,

szerkezetüket közvetlen villamos motor hajtja... Bűszkeséggel mondhatjuk, hogy ilyen táviró központja egy országnak sincs!”

A táviróhálózat az országban a vasutak terjedésével arányosan fejlődött. A vezetékeket eleinte az országutak mentén építették ki; majd a vasúthálózat bővítésével a vasútvonalak mellett felállított oszlopokra helyezték. Szigetelésre a külföldről behozott porcelánok helyett 1892-től a pécsi Zsolnay-féle gyártmányokat használták fel. A fővárosban azonban a vezetékek nagyon csúnyán hatottak a háztetőkön, téli időben el is szakadoztak, fenntartásuk költséges volt; ezért 1900-ban külföldi mintára megkezdték a vonalak kábelekké fektetését. (Hencz Lajos: A magyar posta története.)

A táviró-rendszer kialakulásánál a Morse-, Hughes-, Baudot-, Rowland-féle, Pollák—Virággyorstávirója stb. nevekkel találkozhatunk. Leginkább azonban a Morse- és a Hughes-féle gépek honosodtak meg, mint a legalkalmasabbak a táviratok továbbítására. Így a magyar posta is e készülékeket használta, míg a fejlődés során ezek is kiszorultak a forgalomból. Ma már túlnyomórészt a könnyebb kezelési lapraíró gépek, és kismértékben a szintén betűnyomó, de szalagraíró rendszerűek állnak szolgálatban.

A Posta Központi Táviróhivatal táviratforgalma óriásira nőtt. Az itt átfutó táviratok száma napi húszezerre tehető. Némileg tehermentesítik a főváros különböző pontjain felállított kisebb táviróhivatalok, ahonnan szintén közvetlenül hívható az ország bármely távirógéppel felszerelt postahivatala; valamint a már régebben létesített telex-hálózat, melyen hivatalok, intézmények, vállalatok bonyolítják le saját táviratforgalmukat. (Budapestben jelenleg nyolcszázon felül van a telex előfizetők száma.)

A legkitűnőbb gépezetben is fordulhatnak elő hibák. E nagy hivatal hírnevéhez méltó maradt, mert főbejáratán ott ékeskedik a felirat: „Posta Központi Táviróhivatal Kiváló Vállalat.”

Táviró rendszer a MÁV-nál

A magyarországi vasútvonalakon mindjárt a kezdetben, 1846-tól (Pest—Vác, majd Pest—Szolnok között) a Bain-féle, tükilengésű táviró rendszert vezették be. Majd később, amikor 1856-ban megnyílt a Bruck—Győr—Komárom (ez utóbbinak Újszöny volt a neve) vasútvonal, mely az osztrák vasutak tulajdonában volt, bevezették a Morse táviró rendszert. Ez áterjedt a már korábban létesült vonalakra is, és használták a Bain-féle tükilengésű berendezésekkel párhuzamosan.

1858 után minden újonnan megnyíló vasútvonalon a Morse gépeket állították forgalomba és a Bain-féle berendezések lassan kiszorultak. Az 1901. évi szabvány szerint pedig a vasutakon a dombor író és a kék író rendszerű Morse gépek voltak használatban. Az előbbinél tú rajzolta a jeleket szalagra, az utóbbinál egy írókorong, mely festékes s elencében forgott.

Az első világháború után a dombor író-gépek eltűntek és a Kiss-féle Morse gépek — kék író, óraműszerzetűek — maradtak használatban, egészen az elmúlt évtizedig.

A MÁV Andrássy úti Igazgatóságán 1941-ben Siemens-féle betűnyomó, szalagraíró gépeket szereltek fel és állítottak üzembe; ezzel egyidőben a budapesti és a vidéki üzletvezetőségeket, valamint a nagyobb csomóponti vasútállomásokat is ellátták ilyen típusú gépekkel. Ezt az intézkedést már a háború hozta magával s főként katonai célokra szol-

gált. Mindezek mellett a Morse vonalak is működésben maradtak. Ebben a hivatalban akkor húsz Morse vonal volt üzemben.

A Siemens-rendszerű betűnyomó gépekkel kezdetét vette a távirógépi korszaka. A MÁV Vasúti Főosztályán a második világháború után, a Budapesti Igazgatóságon pedig 1962. december 1-én a Morse gépeket használaton kívül helyezték. Erre az időre Budapesten és a vidéki vasútigazgatóságok székhelyein üzembe helyezték az önműködő távirógépi központokat. Minden igazgatóságot és minden fontosabb vasútállomást lapraíró, betűnyomó gépekkel láttak el. Ezeknek többféle változata volt ismeretes. Jelenleg az NDK gyártmányú T 52 típusú, betűnyomó, lapraíró, lyukszalagos, gépi adásra alkalmas gépek vannak üzemben, melyeken a telefonéhoz hasonló hívótárca segítségével, automata központokon át az ország bármely távirógéppel felszerelt vasútállomása, illetve vasúti hivatala közvetlenül hívható s egymás közti táviratokat válthat, sőt körözvény vonalak segítségével egyszerre öt állomás felé levelezhet.

Selex-gépek

A jövőben a nagyobb rendezőpályaudvarok, gurítódombok forgalmának gyors, pontos lebonyolításához nagy segítséget fognak nyújtani a selex-gépek. Lyukkártyák használatával, automata berendezéseken át nagyban megkönnyítik a tolatási műveleteket. E gépek forgalomba helyezésére a kísérletek komoly ütemben folynak.

A harminc mérföldes, Páris és Lille között működő Chappelle telegráf vonal, majdnem két évszázad múltával, a földkerekséget átfogó, sokezer kilométeres táviróhálózatává fejlődött.

Szabó Sándor